

i denne regionen noe viktig nytt. De aller fleste bildene er likevel av meget høy kvalitet.

Forfatterne presenterer en omfattende lærebok i maxillofacial radiologi, og den valgte form med korte kasuistikker ledsaget av aktuelle bilder på samme side gjør den til et verdifullt oppslagverk på alle radiologiske og kliniske avdelinger som håndterer sykdommer i denne regionen.

Per Hj. Nakstad

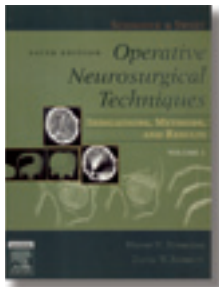
Nevroradiologisk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Et stort verk for de få

Henry H. Schmidek, David W. Roberts, red.

Operative neurosurgical techniques

5. utg. Indications, methods, and results, 2 bd.
2 576 s, tab, ill. Oxford: Saunders Elsevier,
2006. Pris GBP 386
ISBN 0-7216-0340-8

Dette verket, som er en revidert utgave av den klassiske boken til Schmidek og Sweet, er virkelig stort – de to bindene veier til sammen 8 kg. Antallet potensielle lesere er omvendt proporsjonalt med størrelsen; jeg kan vanskelig tenke meg at det er andre enn spesialister i nevrokirurgi og spesialistkandidater i faget som vil ha interesse av boken, kanskje først og fremst de siste. Jeg har derfor også inkorporert noen spesialistkandidaters syn på verket i denne anmeldelsen.

W.H. Sweet, den eldste av de to opprinnelige forfatterne, er død siden forrige utgave kom i 2000, og verket er derfor vesentlig forandret fra de tidligere utgavene. Schmideks innledende omtale av sin avdøde kollega er i seg selv høyst leseverdige og gir samtidig en skisse av amerikansk medisin de siste 70 år av det forrige århundre.

Verkets to bind inneholder nå til sammen 168 kapitler skrevet av 382 forfattere, noe som nødvendigvis må føre til en litt varierende kvalitet; jevnt over er imidlertid denne meget god. Størrelsen kan i seg selv virke deprimerende, fordi det blir så tydelig hvor lite jeg egentlig kan.

Med så mange bidragsytere og kapitler må det ha vært en nesten uoverkommelig oppgave å redigere sammen stoffet slik at det blir oversiktlig. Flere tilstander, diagnostiske vurderinger og kirurgiske teknikker er dekket i flere kapitler skrevet av forskjellige forfattere. Det virker ikke alltid som om den ene forfatteren har visst hva de andre har skrevet. Jeg tror at interne kryssreferanser mellom slike beslektede

kapitler ville ha gjort verket lettere å orientere seg i. Dette er imidlertid mindre skjønnhetspletter på et verk som antakelig er det ledende i nevrokirurgiens forholdsvis lille univers. Denne nye utgaven av verket bør foreligge i alle nevrokirurgiske avdelinger. Mitt anmelderseksemplar ligger nå på et utdanningssykehus i Addis Abeba.

Knut Wester

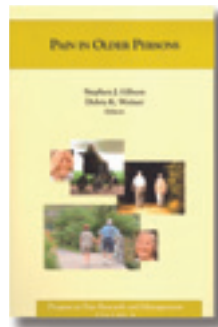
Nevrokirurgisk seksjon
Institutt for kirurgiske fag
Universitetet i Bergen

Aldring er uunngåelig, en smertefull alderdom er det ikke

Stephen J. Gibson, Debra K. Weiner

Pain in older persons

432 s, tab, ill. Seattle, WA: IASP Press, 2005.
Pris USD 81
ISBN 0-931092-59-0

Smerte er en ikke ukjent erfaring for mange eldre. Opplevelse og mestring av smerte varierer fra person til person, og den er forskjellig hos gamle og unge. Kroniske smerter har ofte vært oppfattet som en skjebnets tilskikkelse som man

måtte bære med fatning. Utredning og vurdering av kronisk smerte hos eldre har derfor ofte vært mangelfull, og behandling mange ganger en utakknemlig oppgave. I klinisk hverdag har vi liten tradisjon for systematisk kartlegging av smerteproblemer hos eldre. Det gjelder også for institusjoner som sykehjem hvor andelen personer med smerteproblemer er langt høyere enn blant hjemmeboende eldre. De siste tiårenes demografiske endringene har ført til at håndtering av smerteproblemer hos eldre fremstår som en betydelig medisinsk utfordring. Dette har avstedkommet økt forskning relatert til smerte hos eldre, en forskning som har gitt oss bedre forståelse av smerteprosesser hos personer i denne aldersgruppen, og dermed et bedre grunnlag for behandling.

Denne boken er en oppfølger av Betty og Bruce Ferrells *Pain in the elderly*, som utkom i 1996. Ti av de 34 forfatterne kommer fra andre land enn USA. Formålet er å oppdatere kunnskapen om smerterelaterte problemer hos eldre i lys av nyere forskning. De 19 kapitlene er fordelt på fem bolker: «Epidemiology», «Age differences in pain», «Pain assessment in the older adult», «Pain treatment modalities», «Common painful disorders in older adults

– Disorder-specific approaches to evaluation and treatment».

Funn fra både eksperimentelle og kliniske studier ligger til grunn for diskusjonen om aldringsrelaterte nevrobiologiske forandringer som finner sted og den betydning dette har for smerteperspepsjon. Vekselvirkningen mellom aldring, smerte, affektive, sosiale og kognitive funksjoner er behørig omtalt. I tillegg til å utdype betydningen av intervju/samtale og klinisk undersøkelse inneholder denne bolken en kritisk vurdering av forskjellige instrumenter både til egenrapportering og observasjon samt instrumenter til flerdimensjonal smertevurdering. Diskusjonen omkring identifisering av potensielle smerter hos personer med nedsatt kommunikasjonsevne, for eksempel hos personer med demens, skal fremheves.

Smertens farmakoterapi er relativt kortfattet beskrevet. Anbefalingene samsvarer bra med gjeldende praksis i Norge, med paracetamol som basisbehandling. Bruken av opioider og beslektede legemidler ved kroniske, ikke-maligne smerter er omdiskutert. Her anbefales dette i spesielle tilfeller. Det oppfordres til varsomhet ved bruk av ikke-steroidale antiinflammatoriske midler (NSAID). Forskjellige invasive metoder er også omtalt. Nyten av fysikalsk behandling og kognitiv atferdsterapi diskuteres og alternative behandlingsmetoder omtales. Avslutningsvis omtales de mest vanlige kroniske smerteårsakene hos eldre, inklusive fibromyalgi!

Organisering av helhetlig smertebehandling for denne aldersgruppen er av stor praktisk betydning. Eldre henvises sjelden til vanlige smerteklinikker, her rapporteres det om nytten av spesialiserte smerteklinikker for eldre.

Forfatterne omtaler hovedsakelig persisterende smerte relatert til ikke-maligne lidelser. Akutte smerteproblemer vies heller liten plass. Avslutningsvis følger to avsnitt om postoperativ smertebehandling og behandling av smertefulle maligne lidelser hos eldre.

Pain in older persons representerer en fyldig oppdatering av smerterelaterte problemstillinger hos eldre. Undertegnede hadde imidlertid forventet en bedre presentasjon av nyere nevrologiske forandringer hos personer med demens, forandringer som kan påvirke perspepsjon og samtidig ha terapeutiske konsekvenser. Referanselistene er fyldige og de fleste referansene av nyere dato. Boken er velskrevet og lettlest. Leger med spesiell interesse for smerteproblemer hos eldre vil ha glede og nytte av å lese den.

Harald A. Nygaard

Seksjon for geriatri
Institutt for samfunnsmedisinske fag
Universitetet i Bergen